

Lukáš 4,22-30

Neúspěšný kazatel

1.

Minulou středu jsme opustili Ježíše – nemohu přece říci, že Ježíš opustil nás – po Amen jeho ordinačního či instalačního kázání v nazaretské synagóze. Mesiáš se ujal funkce, zahájil svou mesiášskou činnost, veřejně vyhlásil svůj mesiášský program. Málokterý z našich problémů mu byl tak cizí, jako naše starosti, jak aktualizovat „neaktuální“ biblické texty. Otevřel Bibli, přečetl biblický text, zavřel Bibli a řekl: To, co jste právě slyšeli, se stalo skutečností. *Léto milosti Hospodinovy je tu*. A nikdo neprotestoval! Když v adventu 1933 Karl Barth v kázání v bonnském universitním kostele – a nekázal na zvolený text, nýbrž na perikopu, kterou evangelická církev předepisovala pro příslušnou neděli – řekl, že „Ježíš Kristus byl Žid“ (Predigten 1921-1935, 300), zvedlo se během kázání na protest několik posluchačů z lavic, prošli středem kostela a práskli za sebou dveřmi. Pochybují o tom, že byli přesvědčeni o Ježíšově árijskému původu. Spíše si mysleli, že upozorňovat osm měsíců po bojkotu židovských obchodů a vydání árijských paragrafů z kazatelny na Ježíšův židovský původ je nevhodné, nemístné. Nereagovali tak na nějaké theologické interpretace, nýbrž na čiročirou biblickou faktografii. Pan profesor provokoval: postavil proti skutečnosti jejich světa skutečnost světa Božího. Proti tomu, co všichni vidět mohli a měli a co mnozí vidět nechtěli: pronásledování Židů, to co si přál Bůh: židovského Mesiáše. Ježíš ve svém nazaretském kázání učinil něco podobného: do viditelné skutečnosti nevykoupěného Izraele prohlásil: Nastal mesiášský věk. A, „všichni se divili slovům milosti, vycházejícím z jeho úst.“ Potud dobře. Nebo spíš jakž takž dobře, protože jejich údiv není údiv těch, kdo mu rozumějí, nýbrž těch, kdo mu nerozumějí.

2.

Evangelista pokračuje. „A říkali: Což to není syn Josefův?“ „Vida, kdo by to byl do toho chlapce řekl!“ No jasně, není nad to, umět si neznámé zařadit mezi známé. „Vždyť je to jeden z nás, našinec.“ Bohoslovci a faráři vystupují s bázni a chvěním na kazatelny sborů, odkud pocházejí, kde je pamatují s vlasy až po ramena nebo naopak s vyholenými lebkami, mladíky extrémně pravicových či extrémně levicových názorů nebo ignoranty, kteří si při zkoušce konfirmandů pletli jména tří synoptických evangelistů se jmény tří mušketýrů. Raději pomlčím o tom, jak nesnadné, ne-li přímo nemožné, je být zvěstovatelem evangelia doma, v zaměstnání, v sousedství. Žádný farář nekáže rád vlastní ženě, vlastním dětem, vlastním rodičům.

Ježíš svým posluchačům čte z očí myšlenky. Zlatoústý kazatel, úchvatná řeč, krásná slova. „Dobré kázání, bratře faráři.“ Jenomže slova zazní a odezní. Co se tím, že byla pronesena nahlas, změnilo? Jaký efekt má křesťanské kázání? „Kdo uvěřil kázání našemu?“ (Izajáš 53,1 kral.) „Jistě mi řeknete toto přísloví: Lékaři, uzdrav sám sebe!“ Jeho posluchači zřejmě vědí, že jinde doprovodil svá krásná slova podivuhodnými činy, že ad oculos demonstroval, co to je, když se nemocnému vrací nejenom jeho duchovní, nýbrž i jeho tělesný zrak a sluch. Uzdravuje-li v Kafarnaum, může stejně tak, může tím spíše uzdravovat v Nazaretu. Jenomže Ježíš pokračuje dalším příslovím: „Žádný prorok není vítán ve své vlasti.“ A místo, aby se chopil činů, řeční dál. Situace dozrává k průšvihů.

Vlastně ty své Nazaretské provokoval od počátku. Do rozpaků je mohlo uvést už jeho čtení: vynechal v něm slova o Hospodinově pomstě, Mesiášův den vylíčil bez potření Božích nepřátel a svá slova milosti adresoval posluchačům s prázdnýma rukama: chudým, vězňům, slepým, zdeptaným. Poté je mohlo vyvést z míry jeho kázání: naplnění prorockých zaslíbení v něm spojil se svou osobou. A do třetice je popíchno jeho *biblická apologetika*: upomněl je na dva starozákonní příběhy. Příběh o vdově ze Sarepty a jejím zázračném nasycení a o Námanu syrském a jeho zázračném uzdravení slouží jako podpůrný argument pro Ježíšovo odmítnutí židovských náboženských privilegií. Skutečnost, že poslední budou prvními má i druhou stranu mince: že první budou posledními. V Nazaretu Ježíš vystoupil jako rabín, ne jako léčitel. „Zázraky nečekejte.“ Tak tohle už je i opravdu trochu moc. Nejprve své posluchače implicitně osloví jako nemajetné, nevidoucí a nesvobodné, pak jim dá najevo své megalomanské sebevědomí a nakonec upřednostní cizí před vlastními. Bohoslužba, v níž si lidé vyprošují Boží pokoj a přejí Boží pokoj jeden druhému, končí velikým zmatkem. Údiv posluchačů vystřídá jejich hněv. Bohoslužebné shromáždění se změnilo v davové srocení, lidé se hrnou ven z kostela, za město. Dav odhalil v proroku rouhače a nemá daleko k lynčování. Znáte pořekadlo „Hlas lidu hlas boží“, „Vox populi vox dei“? Promluvil Bůh skrze nazaretského kazatele, nebo skrze nazaretskou synagógu? Kde je pravda: na kazatelně, nebo pod kazatelnou? Mojžíš, nebo Áron?

Zabít ho se jim však nepodaří. Plnost času neurčují dobří či zlí rodáci, nýbrž nebeský Otec. Ježíš v Nazaretu začal, ale v Nazaretu neskončil. Musí zvěstovat Boží království v ostatních městech (srov. Lukáš 4,43), kázat v judských a galilejských synagógách (srov. Lukáš 4,44), svým učením pobouřit lid po celém Judsku a dojít až do Jeruzaléma (srov. Lukáš 23,5). Odejde středem rozběsněného davu a kráčí dál, dál od svých, mezi cizí, do Galileje.

3.

Ty tam jsou doby, kdy posluchači či diváci byli s to vypískat premiéru. S *negativním efektem kázání* nemáme moc zkušeností. Nevím, co bych tu musel říci, abych ve vás vzbudil agresivní protireakci. Vzpomínám si, jak jeden z mých fakultních spolužáků a dnešních kolegů, mimochodem otec jednoho z vašich spolužáků, kázal na tento text při své ordinaci; ve svém

kázání zavtipkoval, že doufá, že mu jeho farníci nebudou usilovat o život. Opravdu, nebojím se, že se tu na mě jednou vrhnete, vyvléknete mě na fakultní dvorek a tam si to se mnou vyřídíte ručně. Zato snad každý dnešní kazatel má svou zkušenost s *nulovým efektem kázání*. Za *neúspěšného kazatele* považujeme takového kazatele, který svými kázáními vyprázdní kostel: postupně, v průběhu let svého působení. Na bohoslužby mu přichází méně a méně lidí, až se jejich počet ustálí na nepatrném hloučku těch nejvěrnějších, kteří přijdou z útrpnosti, „aby tam bratr farář nebyl sám“. Takhle nějak zareagovali podle evangelisty Lukáše, autora Apoštolských skutků, řečtí pohané na Pavlovo kázání na athénském Areopagu: „Rádi si tě poslechneme, ale až někdy jindy.“ (Skutky 17,32b) Ovšemže už neprijdou. Ale ani on mezi ně už neprijde.

Každý člověk přirozeně touží po tom být ve své práci úspěšný. Menšina úspěšných se dnes viditelněji než kdy dřív napačuje před většinou neúspěšných. Po našem přestěhování do Polabí, do Poděbradského seniorátu (mimochodem, co byste říkali nějaké – letní! – party na naší zahradě?), kde jsem před jednatřiceti lety jako mladý vikář začínal, jsem si nejprve vzpomněl na tehdejší úspěšné faráře, a potom teprve na ty neúspěšné. Po prohraných volbách odcházejí neúspěšní politici do soukromé sféry. Zda se z nich stanou úspěšní podnikatelé, nevíme. Kam se má odklidit neúspěšný evangelický farář, kterého jeho staršovstvo za svého faráře v druhé volbě znovu nezvolí? Příklad nazaretského kazatele, který začal *malým úspěchem* před místním sborem, před nazaretskými spoluobčany, a skončil *velkým úspěchem* před nejvyšší církevní vrchností, před jeruzalémskou veleradou, nám může být potěšením a povzbuzením, ale neměl by se nám stát výmluvou. Evangelikální kazatel, který káže plnému stadiónu, pro nás asi nebude příkladem hodným následování. Ale barthiánský kazatel, který káže prázdným kostelním lavicím, také ne. Kaž, „hlásej slovo Božím, ať přijdeš vhod či nevhod“ (2. list Timoteovi 4,23), radí apoštol svému žáku Timoteovi. Co mám kázat? To, co Ježíš Nazaretčanům: Že léto milosti Hospodinovy je tu. To co Pavel Athéňanům: Že Bůh vzkřísil ukřižovaného Mesiáše z mrtvých. Třeba jeden či jedna vstane, kopne do židle a bouchnutím dveří řekne své „Ne“. Třeba jiný nebo jiná – přemoženi Duchem svatým – odpoví: „Ano a Amen“. Amen.